

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

فلسفه (۲)

رشته‌های ادبیات و علوم انسانی – علوم و معارف اسلامی

پایه دوازدهم

دوره دوم متوسطه

کاظم اصغری
آذربایجان شرقی

مروری بر گذشته

می‌توان گفت موضوع فلسفه، هستی است. حتی موضوع شاخه‌های آن مانند معرفت‌شناسی، فلسفه تاریخ، فلسفه هنر و ...

در واقع موضوع معرفت‌شناسی، هستی شناخت است، موضوع فلسفه تاریخ هستی تاریخ و موضوع فلسفه هنر، هستی هنر.

بخش اول کتاب از رابطه هستی و چیستی، جهان ممکنات (مخلوقات)، مفاهیم امکان و ضرورت و امتناع، علت و معلول (رابطه علیت در جهان) بحث می‌کند.

سؤال‌ها و پرسش‌هایی در مورد کیهان و جهان:

اگر پای صحبت یک ستاره‌شاس یا فیزیک اخترشناس بنشینیم یا فیلم‌های موجود در زمینه را ببینیم، در برابر عظمت کیهان و آسمان بالای سرمان شگفت‌زده خواهیم شد.

با وجود این که علم بشر تا امروز پیشرفت‌های زیادی کرده، ولی هنوز پرسش‌ها و سؤال‌های فلسفی بسیاری که از گذشته‌ها مطرح بوده، باپرجاست:

- ✓ جهان از لحاظ زمانی متناهی (محدود) است یا نامتناهی (نامحدود)? آیا جهان آغازی مانند مهبانگ (بیگ بنگ) دارد?
- ✓ آیا هستی منحصر به طبیعت و ماده است هستی‌های غیرمادی و غیرجسمانی هم وجود دارند?
- ✓ و ...

نسبت‌های سه گانه

در منطق بحثی در مورد قضایا مطرح است به نام «نسبت قضایا». در این بحث منطق‌دانان دنبال این هستند که محمول با موضوع چه نسبتی دارد، به عبارت دیگر محمول با موضوع چه رابطه‌ای دارد. یعنی آیا نسبت دادن محمول به موضوع ضروری است یا محال است و یا نه ضروری و نه محال است?

مثلاً:

در قضیه «چهار زوج است»، نسبت و رابطه محمول (زوج) با موضوع (چهار) ضروری است و نمی‌توان زوج را به چهار نسبت نداد. به این نوع نسبت و رابطه، وجوبی می‌گویند.

در قضیه «عدد هشت فرد است»، نسبت دادن فرد به هشت محال است و هشت نمی‌تواند فرد باشد. به این نوع نسبت و رابطه، امتناعی می‌گویند.

در قضیه «خودکار قرمز است» باید گفت خودکار می‌تواند قرمز باشد یا نباشد، بنا بر این، قرمز بودن خود نه ضروری است نه محال و ممتنع. به این نوع نسبت و رابطه، امکانی می‌گویند.

توجه: امکان، وجوب و امتناع، مربوط به قضیه و رابطه موضوع و محمول است.

یک بحث فلسفی:

بحث منطقی «نسبت قضایا»، مقدمه‌ای است برای یک بحث فلسفی. بحث فلسفی در اینجا این است که اگر وجود را به عنوان محمول به موضوعی نسبت دهیم، این نسبت چگونه خواهد بود: وجوبی؟ امتناعی یا امکانی؟

اگر وجود موضوعی ضروری و واجب باشد، به آن موضوع، **واجب الوجود** می‌گویند، مانند خدا.

اگر وجود موضوعی محال و ممتنع باشد، به آن موضوع، **ممتنع الوجود** می‌گویند، مانند دایره مربع. وجود دایره مربع محال است.

اگر وجود موضوعی نه ضروری و واجب باشد و نه محال و ممتنع، به آن موضوع، **ممکن الوجود** می‌گویند. ممکن الوجود ذاتاً به گونه‌ای است که می‌تواند باشد و می‌تواند نباشد. اگر علتش باشد، موجود خواهد بود و اگر علتش نباشد، موجود نخواهد بود. اگر شرایط وجود ممکن الوجود فراهم شود و هیچ مانعی برای وجود نداشته باشد، موجود خواهد است.

توجه!

هر موجودی، واجب است الوجود است، ولی واجب الوجود دو گونه است: واجب الوجود بالذات و واجب الوجود بالغیر. خدا، واجب الوجود بالذات است ولی موجودات دیگر (ممکنات)، واجب الوجود بالغیر هستند. واجب الوجود بودن غیر خدا، از طرف علت آن‌هاست نه از خودشان، ولی واجب الوجود بودن خدا از خودش است.

در قضیه «عدد هشت فرد است»، نسبت دادن فرد به هشت محال است و هشت نمی‌تواند فرد باشد. به این نوع نسبت و رابطه، امتناعی می‌گویند.

در قضیه «خودکار قرمز است» باید گفت خودکار می‌تواند قرمز باشد یا نباشد، بنا بر این، قرمز بودن خود نه ضروری است نه محال و ممتنع. به این نوع نسبت و رابطه، امکانی می‌گویند.

توجه: امکان، وجوب و امتناع، مربوط به قضیه و رابطه موضوع و محمول است.

دانش آموزان عزیز می‌توانند کلیپ‌ها و فیلم‌هایی را در

مورد کیهان از اینترنت پیدا کنند و ببینند.